

БОРТНИЧУК О. М., ПАСТУШЕНКО Л. П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НЕОЛОГІЗМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ ТВОРЕННЯ

У статті розглядаються питання словотворення сучасної англійської мови, аналізуються шляхи та способи поповнення лексичного фонду новими словами. Особлива увага приділяється дослідженню найбільш активних методів словотворення, а саме, словоскладанню та телескопії.

Ключові слова: словотворення, неологізм, інновація, словоскладання, скорочення, телескопія.

В статье рассматриваются вопросы словообразования современного английского языка, анализируются пути и методы пополнения лексического фонда новыми словами. Особое внимание уделяется исследованию наиболее активных методов словообразования, а именно, словосложению и телескопии.

Ключевые слова: словообразование, неологизм, инновация, словосложение, сокращение, телескопия.

The article deals with the problems of word-formation in modern English and ways and means of replenishing the English vocabulary with new words. A particular attention is paid to the most active ways of coining new lexical units, namely, compounding and blending.

Key words: word-formation, neologism, innovation, compounding, shortening, blending.

Одним із важливих завдань сучасної лінгвістики є вивчення словникового складу мови та процесів, що в ньому відбуваються, а саме, шляхів та способів його поповнення, що відбувається за рахунок новоутворень. Інновації англійської мови виникають на основі існуючих продуктивних моделей власної системи словотворення, шляхом запозичень готових одиниць інших мов, а також за рахунок розширення значень лексичних одиниць власної мови. Збагачення словникового складу англійської мови відбувається постійно, і з часом стає інтенсивнішим, віддзеркалюючи процеси, що мають місце в житті як мовної, так і світової спільнот. Як зазначають Ю. А. Зацний та А. С. Янков, “якщо в 90-і роки ХХ сторіччя серед головних ‘постачальників’ інновацій відзначали політику, мас-медіа й Інтернет, то на початку нового сторіччя інноваційні мовні процеси на лексико-семантичному рівні найактивніше відбувалися в тих сферах, що знаходяться під впливом таких мікросоціальних чинників, як інформаційна революція, економічні перетворення, міжнародний тероризм і боротьба з ним, проблеми охороги навколишнього середовища, дискримінації в суспільстві [1:5].

Метою статті є дослідження новоутворень сучасної англійської мови, що виникли за рахунок активізації власних словотворчих ресурсів, оскільки ці неологізми задовольняють вимоги саме англоспільноти і відтворюють реальні зміни, що відбуваються як у цій спільноті *per se*, так і швидко реагують на глобальні процеси розвитку суспільства в цілому. Вивчення продуктивних способівтворення нових лексичних одиниць, їх типів та словотвірних моделей, а також ступенів їх продуктивності, активності та вживаності має велике значення у дослідженні мови.

Загальновідомо, що творення нових слів відбувається за тими моделями і словотвірними типами, що або вже існують у мові, або породжуються мовою, що призводить до виникнення нових основ та використанням нових словотвірних, переважним чином, афіксальних елементів завдяки розвитку та удосконаленню системи словотворення. Теорія словотворення вивчає як увесь комплекс способів творення нових лексичних одиниць в цілому, так і окремі структури і моделі в їх сучасному вигляді на означеному етапі історичного розвитку, досліджує їх типи та продуктивність. Вивчення різних аспектів словотворення передбачає дослідження об'єктивних процесів та правил формації та словотвірної структури вже існуючих слів, що сприяє правильному розумінню актів і процесів словотворення і дозволяє мовцю створювати слова в процесі мовлення. Словотвірна система постійно розвивається, змінюється та збагачується. Зміни відбуваються в інвентарії словотвірних афіксів – одні афікси відмирають, інші з'являються; змінюється продуктивність і активність словотвірних моделей, вживаність лексичних одиниць, створених за певними моделями, виникають нові значення у вже існуючих словотвірних моделей. Функціонування і еволюцію словотвірної системи мови особливо переконливо віддзеркалюють лексичні новоутворення, без аналізу яких наше уявлення про дію словотвірних засобів і моделей було б неповним. Вивчення неологізмів на кожному окремому етапі розвитку мови доповнює і уточнює вже існуючі дані про систему словотворення, показує характер змін, що відбуваються у словниковому складі мови під їх впливом, а також дає можливість встановити особливості соціально-історичного розвитку певної мовної спільноти.

Як вже зазначалося вище, нові слова є мовною реакцією на процеси, що відбуваються у суспільстві, вони виникають за умови необхідності іменування тих явищ, процесів та реалій, які породжує саме суспільство. Перш за все, це стосується сфери професійної діяльності людини, виникнення та розвитку нових технологій, – достатньо лише згадати такі неологізми як **netiquette**, **netizen**, **weinar**, **webzine**, **e-cruitment**, **emoticon**, **e-talk** та багато інших. Значна частина неологізмів створена з метою більш повного відображення особливостей сучасного життя суспільства, особливо молоді, наприклад: **thumb generation** “a generation of young people and adults whose enjoyment of their free time relies heavily on how quickly their thumbs can press a keypad”, **middle youth** “people who combine all the responsibilities of adulthood with youthful attitudes and interests. They are too old to be called young, but too young to be called middle-aged”, **seachanger** (Australian) “a professional person who opt for a change in lifestyle by moving to the seaside or country”, **slow foodies** “followers of the slow food movement who take as much time as possible over their food. Opposite to fast food”, **jeggings** “mixing jeans and leggings to describe new clothing style”, **funkinetics** “a form of energetic step aerobics that mixes exercise and soul music”. Деякі новоутворення мають метафоричне значення, наприклад: **snail mail** “the standard system of delivering mail which is very slow in contrast to electronic mail”, **sandwich generation** “a generation of people who care for the needs of their children as well as those of their own elderly parents”, **frankenfood** “a food that contains genetically modified ingredients”, **latte factor** “It’s a metaphor for where you are spending money on little things that you can cut back on without changing your lifestyle”.

Необхідність вивчення існування та функціонування словотвірної системи з урахуванням ступеню активності засобів словотворення і словотвірних моделей на даному конкретному етапі її розвитку не викликає сумнівів, хоча не всі способи словотворення англійської мови – афіксація, конверсія, скорочення, словоскладання, зворотне словотворення, постпозитивація, редуплікація, звуконаслідування, лексико-семантичне словотворення – мають однаковий ступінь активності. Окрім того, похідне слово може бути і результатом дії декількох словотвірних процесів, – це може бути словоскладання і афіксація, наприклад, **bouncebackability** “the ability to recover from near-

defeat in a competition; the ability to recover from a set-back”. Однак, як свідчить дослідження неологізмів, зареєстрованих у різних джерелах (див. [5; 6; 7; 8]), найактивнішими сучасними способами творення нових слів є словоскладання та скорочення, а саме телескопія.

Словоскладання є важливим засобом поповнення словникового складу англійської мови, одним з найбільш продуктивних, що відтворює специфіку мови, оскільки наряду з загальними для багатьох мов рисами, має національні особливості характерні лише для даної мови. Аналітичний склад англійської мови, широке використання порядку слів як засобу вираження лексико-граматичних відносин пояснює існування великої кількості складних слів, особливо таких, що утворені без з'єднувального елемента та флексії. Складне слово складається з двох або більше повнозначних основ, що можуть використовуватися в мові самостійно як вільні форми. Значення складного слова визначається не лише на основі поєднання лексичних значень його компонентів, а й на основі значень, які сигналізують моделі розташування його безпосередньо складових. Словотвірні моделі складних слів можуть бути полісемантичними, як наприклад модель $n + n - N$, що виявилася найактивнішою структурною моделлю новоутворень – синтаксичних складних іменників, наприклад, **grief tourists** “people who are interested in visiting the grave of a person who died tragically”, **senior moment** “times when we forget the most simple things”, **meatspace** “the physical world, as opposed to virtual”, **earwitness** “an individual who hears an incident occur, especially one who later gives a report on what he heard”. Як бачимо, порядок компонентів складних слів подібний порядку слів в іменних словосполученнях, головним компонентом при цьому є друга безпосередньо складова, в той час як перший компонент виконує функцію означення. Структурні моделі складних іменників $adj + n$ та $pron + n$ використовуються менш активно: було виявлено лише декілька новоутворень за цими моделями, наприклад: **dental spa** “a place where you enjoy the complete tooth care experience sitting in the special vibrating chair and surfing the net, watching TV or having a foot massage”, **me-time** “time to relax and do exactly what you enjoy to bring about inner peace and contentment”.

Слід зазначити, що типовим для новоутворень є використання простих непохідних основ, наприклад: **fat tax** “a tax on snack foods, sweets and soft drinks aimed at prevention heart disease”, **earworm** “a song

which keeps going round and round in your head”, хоча зустрічаються неологізми, один з компонентів яких є похідною основою, наприклад: **shopgrifting** “renting something for free by purchasing it at a retailer and then retaining it within thirty days for a full refund”, **stagephoning** “making a virtue of the lack of privacy by some mobile users who exploit the presence of third parties as a unique opportunity to put something of themselves on display”, **leisure sickness** “those illnesses which always seem to occur during weekends and holidays”. Перший компонент складного слова може бути представленим скороченою основою, наприклад, **gastropub** “a pub which, in addition to beer and alcoholic drinks, offers gastronomic cuisine”, **globoboss** “a cosmopolitan executive that has the ability to perform well across the globe”.

Зустрічаються неологізми, створені за аналогією, тобто, шляхом заміни одного з компонентів вже існуючого складного слова, наприклад, слово **face lift** слугувало моделлю для створення неологізмів **body lift** “surgery on your body – thighs, buttocks and stomach” та **voice lift** “surgery on your vocal cords to make them sound younger”, іменник **lifespan** спровокував створення неологізму **healthspan** “the period of our lives when we are free from serious illness”; за моделлю іменника **offshoring** створено іменник **homeshoring** “a cost-effective way of providing an improved level of service from local rather than overseas employees”, лексична одиниця **brainstorming** слугувала основою неологізму **blamestorming** “calling a meeting to discuss a failure of a project and why things went wrong by finger pointing”.

Другим за активністю способом творення неологізмів є скорочення, тобто зменшення кількості фонем або морфем в існуючих в мові слів або словосполучень без зміни їх лексико-граматичного значення або категорії в результаті чого з’являється нова номінативна одиниця або варіант лексичної одиниці – прототипу. З трьох структурних типів скорочених слів саме телескопізми або телескопні слова виявилися найбільш поширеними серед неологізмів. Зазвичай, до факторів, що сприяють виникненню скорочених лексичних одиниць, належать, перш за все, екстралінгвістичні чинники, а саме, науково-технічний і соціальний прогрес, зростання потоку інформації та необхідність передати її з найменшими витратами часу та місця, а також лінгвістичні чинники – тенденції до мовної економії та до типового для англійської мови моносилабізму. Слід зазначити, що

існують різні точки зору щодо місця телескопії серед інших засобів словотворення: іноді його ототожнюють з словоскладанням, іноді – з аббревіацією; існує також точка зору, що це окремий тип словотворення. Такі розходження пояснюються тим, що телескопія є відносно ‘молодим’ способом словотворення. В. Адамс [2] вважає, що основна маса телескопних слів з’явилась лише в ХХ сторіччі і з того часу, продуктивність цього способу лише зростає, а телескопні слова здатні представляти серйозне і значне доповнення до словникового складу англійської мови. В той же час не слід забувати, що багато телескопізмів, як і неологізмів в цілому, мають обов’язково пройти кілька етапів у своєму становленні, перш ніж стати повноправними елементами словника англійської мови, а саме: “... unstable – extremely new, being proposed, or used by a very small subculture; diffused – having reached a significant audience, but not yet having gained acceptance; stable – having gained recognizable and probably lasting acceptance ...” [3].

Особливістю телескопних слів є їх залежність від контексту, значення більшості телескопних слів зазвичай важко зрозуміти без належної контекстної підтримки або експлікації значення їх компонентів. Особливістю структури телескопного слова, як зазначає Ю. О. Жлуктенко [4:107], є те, що хоча б один з його компонентів представлений не цілою, а скороченою основою. Більшість телескопізмів, на відміну від аббревіатур, не мають аналогів у вільних словосполученнях, а створюються внаслідок встановлення асоціативних зв’язків між двома синтаксично виокремленими словами. Головною ознакою телескопного слова є також те, що сполучення фрагментів відповідає певним структурно-семантичним моделям. Сучасний етап продукування неологізмів – телескопізмів свідчить, що найактивнішими серед них є такі: 1) злиття фрагмента з фрагментом (тип *smog* < *smoke* + *fog*), наприклад, **dramedy** < *drama* + *comedy*, **infotainment** < *information* + *entertainment*, **ginormous** < *gigantic* + *enormous*, **Chindia** < *China* + *India*, **Republicrat / Demopublican** < *Republican* + *Democrat*; 2) злиття повної основи з фрагментом (тип *breathalyzer* < *breath* + *analyzer*), наприклад, **sheeple** < *sheep* + *people* “people who are easily persuaded and tend to follow what others do”, **baggravation** < *bag* + *aggravation* “a feeling of annoyance and frustration at the airport when your baggage has not arrived but the other passengers’ bags have”, **mocktail** < *mock* + *cocktail* “non-alcoholic drink that looks like a

cocktail”, **staycation** < stay + vacation “a vacation at which you stay at home and relax”, **wordrobe** < word + wardrobe “a person’s vocabulary”; 3) злиття фрагменту з повною основою (тип **paratroops** < parachute + troops), наприклад, **plagiarhythm** < plagiarized rhythm “lyrics and tunes downloaded and incorporated into our own musical creations”, **docusoap** < documentary + soap, **frankenfood** < Frankenstein + food.

Досліджуючи телескопні неологізми, не можна не звернути увагу на випадки певної серіалізації, тобто, утворення кількох лексичних інновацій за допомогою одного фрагменту, а саме: **docusoap** – **politisoap**, **frankenfood** – **frankenfisch**, **fanzine** – **webzine**, **snaparazzi** – **rumorazzi** – **paparazzi** тощо.

Подібні інновації свідчать про виникнення та активне існування певних фрагментів слів, що виконують функцію афіксів у межах творення телескопічних слів, що, вочевидь, є ознакою розширення словотвірного потенціалу англійської мови.

Таким чином, розглядаючи інновації у системі словотворення, слід відмітити, що словотвірні можливості, особливо у царині словоскладання та творення телескопізмів, є достатньо широкими; аналіз способів та методів словотворення дозволяє дійти висновку про безперервний процес виникнення нових словотвірних елементів та моделей, що заслуговують на постійну увагу з боку дослідників лексичного складу англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : [англо-український словник] / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с. 2. Adams V. An Introduction to Modern English Word-formation / Valerie Adams. – Longman, 1988. – 230 p. 3. Rowan D. Glossary for the Nineties : Press Coverage [Електронний ресурс] / David Rowan. – Режим доступу : <http://www.davidrowan.com> 4. Английские неологизмы (60–70-е годы) / [под. ред. Ю. А. Жлуктенко]. – К., 1983. – 223 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Macmillan English Dictionary. New words – a Selection – Macmillan, 2007. – 31 p. 6. *New Words in English* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.learn-english-today.com 7. *New Words in English* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.owl.net.rice.edu> 8. *Neologisms* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rdues.uce.ac.uk>